

ГРОМАДСЬКО АКТИВНІ ШКОЛИ В УКРАЇНІ: кроки до дії

КРОК ЗА КРОКОМ

ПРОГРАМА
ШКОЛА
ЯК ОСЕРЕДОК
РОЗВИТКУ
ГРОМАДИ

УДК 37.014.7
ББК 74.24(4Укр)к3
Г–87

Укладачі:
Наталія Софій, Юлія Найда

Видання здійснено за організаційної та фінансової підтримки
Фонду Чарльза Стюарта Мотта
в рамках реалізації програми «Школа як осередок розвитку громади»

*Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена
в будь-якому вигляді та будь-якими засобами без попередньої згоди
Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»*

Г–87 Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій: Посібник зі створення та управління громадсько-активною школою. — Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» — 2-ге видання. — К.: СПД-ФО Парашин К. С. 2008. — с. 164.

ISBN 978-966-8217-45-6

Навчально-методичний посібник висвітлює принципи, підходи та моделі громадсько-активних шкіл, практичні поради стосовно необхідних інструментів для створення громадсько-активної школи, налагодження співпраці між школою та громадою, школою та установами, що існують на території громади, висвітлено особливості управління громадсько-активною школою, відомості про становлення міжнародної та вітчизняної моделі громадсько-активної школи.

Посібник адресовано керівникам загальноосвітніх закладів, методичним, науково-педагогічним і науковим працівникам, викладачам і слухачам курсів підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти, керівним кадрам загальної середньої освіти, службовцям урядових установ управління освітою, які зацікавлені в розбудові громадсько-активних шкіл в Україні.

УДК 37.014.7
ББК 74.24(Укр)к3

Зміст

Вступ	5
Подяки	7
Частина I.	
Коротка історія громадсько активних шкіл: принципи, підходи та моделі	10
Частина II.	
Необхідні інструменти для створення й успішної роботи громадсько активних шкіл	20
Розділ 1. Створення Ради громадсько активної школи	21
Розділ 2. Збір інформації	27
Розділ 3. Проведення ефективних зборів	48
Розділ 4. Стратегічне планування і проектний цикл	52
Частина III. Демократизація	74
Розділ 1. З чого почати?	74
Розділ 2. Демократизація уроку	78
Розділ 3. Неперервна освіта та освіта для місцевої громади ...	82
Частина IV. Волонтерство	88
Розділ 1. Планування і проведення волонтерських акцій	89
Розділ 2. Організація програми волонтерської допомоги	96
Частина V. Партнерство	106
Розділ 1. Основні кроки для налагодження партнерства	108
Розділ 2. Формальні партнерства	110
Розділ 3. Співпраця із засобами масової інформації	111
Додатки	126
Бібліографія	161
Інтернет – ресурси	162

Вступ

Історично українська школа завжди була центром місцевої громади. Школи виконували не тільки навчальну функцію, вони активізували та навчали громаду. Сьогодні в Україні є нагальна потреба відтворити цей досвід, оскільки в багатьох містах, містечках, селах і селищах нашої країни здебільшого школа є єдиним осередком освітнього, культурного й духовного життя громади.

Сучасна школа повинна дати учням не тільки певні знання, уміння та навички, а й виховати соціально адаптовану та громадсько-орієнтовану особистість, яка після закінчення школи успішно займе своє місце в житті. Саме у школі учням необхідно дати знання, що надалі дозволять їм орієнтуватись у безлічі співтовариств і робити правильний вибір, оскільки вже у шкільному віці формується громадський світогляд дитини. Але лише знання теорії недостатньо для формування в учнів активної громадянської позиції. Мікросередовище всередині школи необхідно сполучити з реальною дійсністю навколо школи. Громадсько-активна школа не відгороджує учнів від реального життя, а включає це життя у свої уроки, позаурочну діяльність, створюючи єдине поле громадянського виховання не тільки учнів, а й усіх учасників освітнього процесу. У результаті йде комплексне, системне виховання громадянина не тільки у школі, а й поза її межами.

Громадсько-активна школа — це навчальний заклад, в якому велика увага приділяється налагодженню партнерських стосунків між школою та всіма ресурсами, що існують у громаді. У ній значна увага приділяється освітнім, соціальним, оздоровчим послугам; розвитку молодіжного руху та залучення громадян; покращенню навчання учнів; зміцненню родини та відносин між мешканцями громади. Школи стають освітніми, культурними центрами, а також центрами відпочинку для осіб будь-якого віку. Вони відкриті для кожного — цілий день, кожного дня, увечері та у вихідні. Використовуючи загальноосвітні школи як громадські центри, громадсько-активні школи залучають нових партнерів, тим самим створюючи великий спектр послуг для дітей, молоді, сімей та громад. Громадсько-активна школа ставить перед собою мету не просто надавати освітні послуги учням, а й розвивати громаду, залучати батьків і мешканців до вирішення соціальних та інших проблем, які існують як у школі, так і у громаді. Тому діяльність громадсько-активних шкіл позитивно впливає не лише на самооцінку молодих людей, а й на розвиток громади в цілому.

В Україні ініціаторами розвитку партнерських стосунків між школами та місцевими громадами стали громадські організації. Так, у 2003 році Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» за фінансової підтримки Фонду Чарльза Стюарта Мотта та Міжнародного фонду «Відродження» розпочав реалізацію проекту «Школа як осередок розвитку громади», метою якої є розвиток громадсько-активних шкіл, діяльність яких сприяє розвитку партнерства між школою та громадою; розробку та реалізацію партнерських програм, спрямованих на вирішення проблем і задоволення потреб місцевих громад; активізація громадян; реалізація концепцій освіти громади та навчання впродовж усього життя.

Позитивні результати діяльності проекту стали основою для започаткування окремої програми «Школа як осередок розвитку громади». За п'ять років існування програми в Україні Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» було розроблено й реалізовано проекти: «Школа як осередок розвитку громади» (2003–2004), «Удосконалення та поширення моделі громадсько-активної школи як осередку розвитку громади» (2005–2007), «Соціальне підприємництво як практика громадсько-активних шкіл у розвитку громад» (2005), «Розвиток мережі громадсько-активних шкіл як ефективного механізму розвитку місцевих громад» (2005–2006), «Розвиток громадсько-активних шкіл в Україні» (2008–2010), а також міжнародний проект «Партнерство з оцінки діяльності громадсько-активних шкіл» (2005–2008).

У 2005–2006 рр. Всеукраїнським фондом «Кроком за кроком» спільно з Центральним інститутом післядипломної педагогічної освіти (ЦППО) та кафедрою менеджменту ЦППО було реалізовано проект «Школа громадянської освіти», результатом якого стало розроблення проблемно-тематичного навчального курсу «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади», у рамках якого створено навчальний план і програму 12-годинного та 72-годинного спецкурсів з підвищення кваліфікації керівників загальноосвітніх навчальних закладів в інститутах післядипломної педагогічної освіти та навчально-методичний посібник «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади».

Вищезазначені проекти ґрунтуються на основних досягненнях і результатах реалізації проекту «Школа як осередок розвитку громади», учасниками якого були сім пілотних шкіл у Київській, Львівській, Луганській областях і м. Донецьк, а також на інтересі та потребах інших шкіл і громад створити громадсько-активні школи як ефективні механізми демократизації школи та розвитку мобілізації місцевих громад. Їх результати засвідчили можливість організації на території різних областей України громадсько-активних шкіл, що діють як осередки розвитку громад. Сьогодні в Україні існує мережа громадсько-активних шкіл, яка налічує понад 170 загальноосвітніх навчальних закладів у 14-ти областях України, які сприяють розвитку громадянського суспільства — основи демократизації різних сфер діяльності людини.

Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» є однією з провідних організацій у розвитку міжнародної мережі громадсько-активних шкіл. З метою розроблення інструменту для оцінки якості розвитку міжнародної мережі громадсько-активних шкіл (стандартів), що базується на кращих національних і міжнародних практиках громадсько-активних шкіл, було розроблено міжнародний проект «Партнерство з оцінки діяльності громадсько-активних шкіл». Проведення самооцінки, як того вимагають стандарти ГАШ, може стати ключовим елементом створення сильної та ефективної позиції школи. Цей процес складається з перегляду своїх можливостей, оцінювання та визначення досягнень. Вони можуть бути використані як діючими громадсько-активними школами для покращення своєї діяльності, так і іншими школами, які мають бажання працювати як громадсько-активні. Важливим елементом процесу самооцінки відповідно до міжнародних стандартів є створення планів розвитку шкіл, де активну участь беруть як представники школи, так і представники місцевої громади.

Посібник «Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій» створено з метою:

- запропонувати покрокову методику створення й розвитку громадсько-активної школи для тих, хто зацікавлений у використанні цієї моделі;
- дати можливість пілотним громадсько-активним школам поділитись набутим досвідом і в такий спосіб посилити розвиток національної мережі громадсько-активних шкіл в Україні;
- продемонструвати, що модель громадсько-активної школи — це дуже ефективний механізм мобілізації громади для задоволення її потреб у найрізноманітніших соціальних, економічних і політичних умовах.

Цей посібник для тих, хто не очікує змін на краще у своєму житті та житті своєї громади, а здійснює їх щодня, щогодини: працівників шкіл, органів управління освіти, викладачів вищих педагогічних закладів освіти, студентів, соціальних працівників, мешканців громад.

Більш детально ознайомитися з програмою, концепцією навчання впродовж усього життя та розвитку громад, а також з міжнародними стандартами можна на сайті Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» www.ussf.kiev.ua та на сайті міжнародного проекту www.communityschool-standards.org.

Подяки

Ми щиро дякуємо всім тим, хто сприяв успішній реалізації програми «Школа як осередок розвитку громади», зробив її реальністю й допоміг започаткувати нові проекти, значення яких для здійснення демократичних змін у системі освіти України та розвитку громадянського суспільства важко переоцінити.

Насамперед ми дякуємо *першим пілотним загальноосвітнім закладам*, які взяли на себе сміливість і відповідальність здійснити перші кроки в реалізації нового досвіду й досвід яких стане у пригоді всім школам, які приєднуються до програми. Першим завжди найважче, адже саме цим першим громадсько-активним школам довелось розвивати українську модель громадсько-активних шкіл і, що найголовніше, доводити на практиці щодня, що школа може й повинна бути відкритою установою для всіх мешканців громади та бути освітнім закладом для всіх. Величезна подяка першим семи громадсько-активним школам:

у Київській області:

Борівська школа (Макарівський район)

Директор школи — Василь Коцюба,
координатор — Наталя Грама.

Розкішнянська школа (Ставищенський район)

Директор школи, координатор — Віктор Тропотяга.

Новоолександрівська школа (Згурівський район)

Директор школи — Надія Мотузка,
координатор — Марія Сіренко.

У Донецьку:

Школа № 138

Директор школи — Олександр Маленко,
координатор — Тетяна Титаренко.

У Луганській області:

Школа № 29 м. Стаханов

Директор школи, координатор — Алла Агафонкіна.

У Львівській області:

Бродівська гімназія ім. Івана Труша

Директор школи — Надія Присяжнюк,
координатор — Юрій Мельник.

Борщовицька школа (Пустомитівський район)

Директор школи — Ігор Васьків,
координатор — Роман Матківський.

Особлива подяка *директорам і координаторам, педагогічним колективам усіх громадсько-активних шкіл*, а також *усім учасникам програми* за зусилля, які вони доклали, аби перетворити свої школи у справжні осередки розвитку місцевих громад.

Успішній реалізації проекту сприяла підтримка людей, які представляють *партнерські організації*. Ми дякуємо нашим партнерам, які відкрито ділилися з нами своїм досвідом, знаннями, сумнівами та переконаннями під час реалізації програми:

Фонд Чарльза Стюарта Мотта — www.mot.org;
 Міжнародний фонд «Відродження» — www.irf.kiev.ua;
 Міністерство освіти і науки України — www.mon.gov.ua;
 Головне управління освіти і науки виконавчого органу КМДА — www.guon.kiev.ua;
 Інститут педагогіки АПН України;
 обласні інститути післядипломної педагогічної освіти;
 міські та районні управління освітою;
 Український фонд соціальних інвестицій — www.usif.kiev.ua;
 Красноярська регіональна громадська організація Центр «Сотрудничество на местном уровне» (Росія) — www.kccsr.krsk.ru;
 організація «ContinYou» (Велика Британія) — www.contin角度.org.uk;
 Міжнародна асоціація «Step by Step» (Нідерланди) — www.issa.nl;
 київська обласна дорадча аграрна служба (Київ) — www.koras.com.ua;
 агентство регіонального розвитку «Донбас» (Донецьк) — donbass@agency.donetsk.ua;
 центр «Перші кроки» (Львів) — dialog@dialog.lviv.ua;
 проект «Зміцнення партнерства між школами та громадами» Інституту сталих спільнот — pm@iscvt.org.

Особлива наша подяка — *Чабі Лорінці*, консультанту та провідному експерту у сфері громадянської освіти Південно-східної та Центральної Європи, за надання консультацій під час реалізації програми, постійну підтримку в розвитку української моделі громадсько-активних шкіл, готовність і бажання ділитись багатим досвідом і новими ідеями.

Ми дякуємо представникам Київського, Львівського, Луганського, Донецького обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, Центральному інституту післядипломної педагогічної освіти за професійну підтримку педагогів у їхній інноваційній діяльності.

І, звичайно, ми дякуємо представникам *донорських організацій* за їх неоціненну допомогу в розвитку програми, постійний інтерес, підтримку та допомогу в розвитку програми в Україні, яку ми відчували протягом усього часу реалізації програми:

Фонду Чарльза Стюарта Мотта в особі Роса Макларена, Світлани Супрун і Миколи Дейчаківського;
Міжнародному фонду «Відродження» в особі Євгена Бистрицького.

Відзначаючи внесок кожного, хочеться завершити цю частину давньогрецьким прислів'ям, яке, на нашу думку, дуже вдало характеризує діяльність усіх, хто залучений до програми:

**«Громада процвітає, якщо її члени садять дерева,
 У затінку яких їм ніколи не доведеться сидіти.»**